

Veszprémi ifjúságkutatás - 2001 -kivonat a kutatási beszámolóból-

A kutatást Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából az ECHO Oktatáskutató Műhely végezte. Minta nagysága 476 fő, nem, évfolyam és iskolatípus szerint reprezentatív a 9-14. osztályos Veszprémben tanuló középiskolásokra. Hibahatár +/- 3-4 százalék, az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden veszprémi középiskolás diákot megkérdeznénk. A kérdőívek felvételére 2001. tavaszán került sor. A kutatás vezetője Domokos Tamás volt. Kutatási módszer: önkitöltős iskolai kérdőív. A teljes kutatási beszámoló elérhető a Polgármesteri Hivatalban.

A legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Veszprémben tanuló középiskolás diákok 4 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 40 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 32 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 24 százalék. Összevetve a városban helyben lakó, illetve a bejárós tanulók szüleinek képzettségi szintjét, kiderül, hogy a nagyváros kulturális tőkében gazdagabb, mint a környező kistelepülések. A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzetesebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 43 százaléka diplomás, további 36 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 46, a szakmunkások 58 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulóknak édesanyjukkal van, az összes tizedikes tanuló 94 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 79 százaléka adott ilyen választ. A veszprémi középiskolás diákok 79 százalékával egy háztartásban testvér is van. Mindent összevetve a vizsgált tanulók háromnegyedére (73 százalékára) lehet mondani, hogy nem csonka családban él (szándékosan nem a „rendezett” kifejezést használtuk, mivel rendezett családi életet csonka családban is lehet élni, míg a teljes család nem feltétlenül garancia erre).

A család összetétele, kulturális tőkéjének szintje mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 15 százalékának családjában egy, míg 1 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés, értékrendi problémák veszélye sem elhanyagolható.

A családi élet legfontosabb színterei a hétköznapiak látszó események, közös programok, amikor a család élete a közösségben zajlik. Hét családi tevékenységről kérdeztük meg, hogy mennyire jellemző a válaszadó családjára. A legjellemzőbb, hogy megbeszélnek a problémákat, 28 százalékuk teljesen, 50 százalékuk inkább jellemzőnek vélte családjára ezt. A hétvégi együttlét élményét a tanulók többsége szintén átéli, 23 százalékuk családjára teljesen, 43 százalékukra inkább jellemző. A közös kirándulás csak a tanulók kétötödének jut osztályrészsül, s nekik is inkább ritkábban, mint gyakran. A filmekben gyakran látott közös reggelik, és még inkább a közös szórakozás (moziba járás) már egyértelműen a negatív

tartományba esett, ezek nem jellemző tevékenységek a megkérdezett tanulók családjára. Mindent összevetve: a vizsgált veszprémi tanulók családjának több mint egytizedére (14 százalék) jellemző, hogy még a hétvégéket sem töltik együtt, nem beszélgetnek egymással s gyakorlatilag egymás mellett élnek, a családi kapcsolataik csak formálisak.

Egy tavalyi, felnőtt lakosságot reprezentáló felmérés során kiderült, hogy közép-dunántúli régióban a lakosok 31 százaléka rendszeresen, további 10 százaléka pedig alkalmanként dohányzik. Minden tizedik válaszoló (12 százalék) tartozik abba a csoportba, akik valamikor dohányoztak, de már leszoktak róla. A naponta elszívott cigaretta átlagos száma 14. A veszprémi ifjúságkutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok hasonló dohányzási intenzitásról vallanak, és ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak. A vizsgált tanulók 31 százaléka rendszeresen dohányzik, további 15 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 36 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 19 százalék. Ennél is aggasztóbb a tendencia, mert 1998-ban még csak a középiskolások 21 százaléka vallotta magát rendszeres dohányosnak. Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében 14 százaléknál rendszeres, illetve ugyanennyi alkalmankénti dohányos található. Kétszer ennyien dohányoznak a szakközépiskolákban, s jóval többen a szakiskolákban. Míg a gimisek 28 százaléka soha nem is próbálta ki a dohányzást, addig a szakközépiskolásoknál ez az arány 17, a szakiskolásoknál pedig 7 százalék. Jól látható tendencia, hogy az életkor növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és alkalmanként dohányzók aránya. A 15 évesek között már 8 százaléknál a rendszeres dohányosok aránya, mire eléri a 16. éves kort, ez az arány megháromszorozódik, a nagykorúság évére pedig 48 százalékra nő. Az is jellemző, hogy a tendencia folyamatos növekedést mutat. Ha összevetjük az 1998 tavaszi adatfelvétellel az eredményeket, akkor kiderül, hogy az 1998-ban a 15 évesek 12 százaléka volt rendszeres dohányos, most ugyanők (akik ma 18 évesek) 48 százalékban nyilatkoztak így. A dohányos tanulók naponta átlagosan 9.3 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzónak vallók 10.9-et, az alkalmanként dohányzók 4.3-at.)

Nagyon kevés (3 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüstmentes környezetben élnek, s 53 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok kétharmada „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, magas arányban (68 százalék) maradnak nem dohányosok. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a lefelé mobil, a képzetlenebb családi háttérrel rendelkezők és szakmunkás tanulók.

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer, „drog” az alkohol. Ez érezhető a veszprémi mintában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 13 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A gimnazistáknál a rendszeres alkoholfogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 23, az absztinenseké 20 százalék, a szakközépiskolásoknál a rendszeresen ivók 32, az absztinensek 12 százalékban vannak jelen. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg a középiskolák elsőseinek és másodikosainak „csak” 17 százaléka iszik rendszeresen, addig a harmadikosainak már 42, a végzősöknek pedig 46 százaléka rendszeres ivó.

A különbözőféle alkoholdermékek fogyasztása nem egyenletesen oszlik meg. A tanulók körében a hagyományos kategóriák közül a legelterjedtebb a koktélok és a tömény italok fogyasztása, melyet tipikusan alkalmankénti (havonta vagy ritkábban) fogyasztás jellemez. Egy kicsit rendszeresebben isznak bort a tanulók (bár ők kevesebben vannak, mint a koktélt ivók), a naponta vagy hetente fogyasztók aránya 14 százalék. Ettől jelentősen eltér a sör fogyasztási szokása, melyet abszolút értékben ugyanakkora, ám gyakoriságban magasabb

arányszám jellemez.

A megkérdezett tanulók mindössze egyharmada nem rúg be soha, 31 százalékánál előfordul, de csak nagyon ritkán. 25 százalékuknál már gyakrabban fordul elő és 5 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy mindig (!) berúg, amikor iszik. A fiúk, a naponta bejárós tanulók, a 10-11. évfolyamba járók és a szakiskolások átlagnál gyakrabban részegednek le, rúgnak be.

A kért középiskolások 14 százaléka rendszeresen, közel fele, 42 százaléka alkalmanként szokott kávét inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak egyharmad. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamán 7 százaléknál a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 37 százalék az alkalmankénti kávézóké, ezzel szemben a végzősöknél 23 százalék a rendszeresen kávézók aránya, s az alkalmankénti fogyasztók köre is bővül 10 százalékkal. A kávéfogyasztás intenzitása nem független a településtől sem. Érezhető tendencia, hogy a Veszprémben helyben lakó tanulók körében magasabb a rendszeresen kávézók aránya, míg a bejárósok és különösen a kollégisták között az alkalmanként fogyasztók aránya átlag feletti.

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értéktörő, serkentő hatású legális doppingszer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Izostar) a veszprémi középiskolások tanulók 74 százaléka próbálta ki eddig, 4 százalékuk rendszeresen, 32 százalékuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat inkább a fiúk fogyasztják. Az energia ital alkalmankénti fogyasztása kiugróan magas a mostani 17 éveseknél, míg a rendszeresen fogyasztók a 18 éves korcsoportban vannak a legmagasabb arányban.

A legális szereknél kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztás. A kért tanulók 67 százaléka egyértelműen elutasítja, még nem próbált ki, és nem is akar kipróbálni semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel. További 11 százalékuk sem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. Megkérdezett tanulók közel negyede már legalább egyszer kipróbálta valamelyik kábítószerrel, ezen belül 8 százalékuk tekinti magát alkalmi, az 1 százalékuk rendszeres drogfogyasztónak - saját bevallása alapján. A valós arány azonban - feltételezhetően - ennél magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók fele (52 százalék) ismer olyan fiatalot, aki kábítószerrel fogyaszt, 29 százalékának a barátai körében is van drogos, s 22 százalékuk személyesen ismer olyan fiatalot, aki kábítószerrel árusít. Tapasztalataink szerint a kábítószerrel fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer-fogyasztó, mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók, a gimnáziumokban 13, a szakiskolákban 21, a szakközépiskolákban 38 százalék jutott el a kipróbálásig. A gimnazisták és a kollégiumban lakók körében pedig a kábítószer kipróbálást tervezők aránya átlag feletti. 1998-ban a megkérdezett diákok 76 százaléka mondta, hogy még csak nem is gondolt a kábítószer kipróbálására, 15 százalékuk nem használt még, de gondolt rá, s 9 százalékuk volt droghasználó. Ehhez képest az ideai adatok a drogfogyasztó diákok arányának jelentős növekedését mutatják.

Megállapítható, hogy a drog szempontjából az átlagnál veszélyeztetettebbek a magasabb kvalifikált családi háttérrel rendelkező, de gyengébb (közepes vagy gyenge) tanulmányi eredményt elérő tanulók, valamint a csonka családban élők és a lefelé mobil diákok. A legnépszerűbb kábítószeres anyagok a hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána (81 említés), általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen

életmód. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A diákok kevesebb, mint fele (44 százalék) minden nap, 40 százalékuk csak hétfévente szokott otthon, elindulás előtt reggelizni, közel egyötödük pedig soha sem reggelizik. Az életkor emelkedésével egy kicsit csökken a naponta otthon reggelizők aránya, ellenben a szülő iskolai végzettségnek emelkedése pozitívan befolyásolták a válaszokat. Míg a képzetlen családok gyermekeinek 40 százaléka reggelizik mindennap, addig a diplomás családoknál ez az arány 56 százalék.

A megkérdezett tanulók 11 százaléka sportol napi rendszerességgel az iskolai tanórán kívül, további 31 százalék hetente többször mozog. Heti rendszerességről 20 százalék nyilatkozott. Ezek az arányok a napi sportolási arány csökkenéséről szólnak, s három év alatt 5 százalékról 16 százalékra nőtt azok aránya, akik soha nem sportolnak saját bevallásuk szerint. Jellemző, hogy a fiúk és az idősebbek (18-20 éves középiskolások) az átlagnál sportosabbak, rendszeresebben mozognak.

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében, a tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység. A könyvek és magazinok olvasása igen eltérő arányt mutat. Újságot, magazint napi rendszerességgel a tanulók kétharmada olvas, további 25 százalékuk hetente vesz kezébe újságot. A tanulók által legnagyobb arányban olvasott magazinok a különböző nőmagazinok, az életmód és divatlapok, valamint a zenével foglalkozó kiadványok. A könyv olvasása már csak 18 százalékukat jellemzi napi rendszerességgel, további 19 százalékuk még hetente olvas. Némileg meglepő a szórakozni járás viszonylag alacsony említési aránya (49 százalék havonta, ritkábban vagy soha sem jár). A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 23, hetente további 40 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy közel kétharmaduk rendszeresen hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben a történetik hagyományos formák rovására. (pl. a könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a közösségi klubokba járást annál inkább). Az ifjúsági közösségi élményt adó klubok, szabadidős körök említési aránya alacsony, mindössze 7 százalékuknak jelent napi és további 26 százalékuknak heti elfoglaltságot, a többség elutasítja. Jellemző, hogy az internetes közösséggel aktívabb kapcsolatuk van a tanulóknak, mint a városban működő ifjúsági klubokkal és hobbi körökkel.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint. A fiatalok által leggyakrabban látogatott intézmények a város sörözői, pizzériái, de a kávézók, teázók és a diszkók is kedvelt találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a veszprémi középiskolásoknak.

A veszprémi középiskolás tanulók egy átlagos hétköznap 132 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig pontosan 11 órát jelent. Egy átlagos hétfégy napon 227 percet, majdnem négy órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk, egy átlagos tanuló egy héten 18.4 órát, azaz a hét 168 órájának 11 százalékát tölti tévé nézéssel. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 42 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt iskolán kívül, a többiek viszont napi 75 percet ülnek a gép előtt. Hozzá kell venni, hogy a diákok 47 százalékuknak otthonában van saját vagy testvérével közösen használt számítógép, ugyanakkor nem mindenki használja rendszeresen. Van egy 11 százalékos réteg, akiknek ugyan otthon nincs gépe, de máshol talál (átlagban napi egyórányi) számítógépezési lehetőséget valahol.

A szülő iskolai végzettsége meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”. Míg a hétköznapi és a hétfégy tévé nézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken, addig a számítógép-használat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek, folyamatosan nő, és a diplomás

apák gyermekeinél már megközelíti a tévézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

A fiatalok a felsorolt helyi írott sajtótermékek közül leggyakrabban a megyei napilapot, a Naplót forgatják, és ez egyben a legismertebb helyi újság körükben, 61 százalékuk rendszeresen hozzájut és belenéz. A városi önkormányzat ingyenes hetilapját, a Veszprémi 7 Napot a középiskolások 47 százaléka olvassa. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes középiskolai populációra vetítjük, hanem csak a Veszprémben lakó középiskolásokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó diákok 48 százaléka rendszeresen, további 38 százaléka alkalmanként olvassa a lapot (csupán 4 százalékuk nem ismeri). A város legismertebb kulturális és programajánlója a Veszprémi Est. Ezt a kiadványt a tanulók 21 százaléka gyakran, további 30 százaléka alkalmanként forgatja. Ha ezt az iskolatípusok szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy a helyi nyomtatott újságok olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt.

A városi tévét és a Séd TV műsorait a tanulók 59-63 százaléka soha sem, 28 százaléka csak alkalmanként nézi. A legnépszerűbb helyi elektronikus médium a két rádióadó, a tanulók kétharmada rendszeresen vagy alkalmanként hallgatja műsorait. A két rádióadó között jellemző eltérés, hogy míg a Rádió 1 műsorait diákok 35 százaléka rendszeresen hallgatja, addig a Rádió Jam-et a csak 25 százalékuk, ugyanakkor az alkalmankénti hallgatók közül a Jam tudhat többet magáénak a korosztályból.

A két vizsgált internetes weblap közül a régebb óta működő veszprem.hu ismertsége a nagyobb, 67 százalék ismeri, ám csupán 9 százalékuk olvassa néha az oldalakat. Az index.veszprem újságot a tanulók 4 százaléka keresi fel alkalmanként. Az alacsony olvasottsági arány jelentősen nő, ha csak azokat nézzük meg, akik fizikailag is olvashatják a lapot, mert interneteznek. Azok a veszprémi diákok, akik rendszeresen (naponta) böngésznek a hálózaton 36 százalékban olvassák alkalmanként a városi portált, s 14 százalékban az index.hu lapcsalád helyi internetes magazinját.

Egyelőre nem jellemző, hogy az internet a tanulók napi használati eszköze lenne, mindössze 3-4 százalékuk internetezik napi rendszerességgel. Böngészni hetente 27, ennél ritkábban 37 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 4 százalékuk naponta, 18 százalékuk hetente, 34 százalékuk pedig ennél ritkábban ír vagy fogad. A tanulók túlnyomó többsége elsősorban szórakozásra, másodsorban tájékozódásra használja a hálózatot.

A legfontosabb iskolai szabályzó dokumentum, a házirend ismertsége nem kimagasló, a tanulók 19 százaléka gondolja úgy, hogy teljesen ismeri, további 63 százalékuk csak "inkább igen" választ adott. Az iskolai házirend betartásával kapcsolatban érdekes kettősség figyelhető meg, a diákok saját véleménye szerint ők maguk lényegében inkább nem tartják be a házirendet, ennek indexe csak 44 pont százfokú skálán, ami az ötven pontos határ alatt van. Ugyanakkor pozitívan nyilatkoztak a házirend betartásával kapcsolatban a tanárokról, akik a rájuk vonatkozó részeket inkább betartják, mint a diákok (53 pont). A házirend mellett rákérdeztünk két tipikus iskolai fegyelmi problémára is, az igazolatlan hiányzásra és a tanórák menetének zavarására (pl. beszélgetéssel, levelezéssel). Levelezéssel, beszélgetéssel a megkérdezettek 76 százaléka szerint osztálytársaik zavarják a tanítás menetét. Az igazolatlan hiányzással kapcsolatos kérdésre is igen választ adott 43 százalékuk. A diákok 9 százaléka szerint teljesen, további 28 százaléka szerint inkább jellemző a tanárookra iskolájukban, hogy túltartják az órákat, s hasonló arányban vélik, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák. A legkevésbé jellemző a felsoroltak közül, hogy a tanár elolvasná a diák levelét, ezzel mindösszesen 11 százalékuk értett egyet.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a veszprémi tanulók közel kétharmada, 61 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatal, aki fordult már hozzá valamilyen problémával, csak elvétve találni, mindössze a tanulók 8 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a

hierarchia legalsó fokán az osztályképviselők állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait, városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 16 százaléka mondta, hogy felkereste már valamilyen problémával a diák-önkormányzati képviselőjét, azaz osztályonként 4-5 fő.

A megkérdezett középiskolások 9 százaléka tagja valamilyen hobbi egyesületnek, ami összevetve az országos adatokkal átlagosnak tekinthető. Egyháznak, vallási csoportnak jelenleg a tanulók 11 százaléka tagja, ifjúsági szervezethez 4 százaléku tartozik. Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok vajon lennének-e tagjai bizonyos szervezeteknek. Politikai pártnak illetve szakszervezetnek, érdekképviselőnek mindössze a fiatalok 10 százaléka lenne tagja a jövőben (további 11-18 százalék bizonytalan). Más kutatásokhoz hasonlóan legtöbbször a leglazább szerveződési típusokat, az ifjúsági szervezeteket vagy hobbi egyesületeket választották, ezeknek a fiatalok 33-47 százaléka lenne tagja, ami azonban éles ellentétben áll a tényleges tagságot firtató kérdésre kapott eredményekkel. Nagy távolság van a hajlandóság és a tényleges részvétel között.

A középiskolás tanulók véleménye alapján egyáltalán nem, vagy csak egy kicsit ismeri az önkormányzat azt, hogy mit szeretnének a városban élő fiatalok, s a teljes korosztály egyharmada vélte úgy, hogy nagyrészt ismerik a képviselők, önkormányzati szakemberek a fiatalok igényeit, szándékait. Mivel többségében vannak, akik szerint inkább nem ismerik a fiatalok szándékait az önkormányzatnál (70 százalék) mint ismerik, nem meglepő, hogy arra a kérdésre, mely szerint mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben a képviselők, szintén negatív ítélet született. Százfokú skálán az egyetértés mértéke csupán 34 pontos átlagot mutat, ami határozott kritikát jelent. A diákok 23 százaléka szerint egyáltalán nem, további 53 százalék szerint inkább nem veszik figyelembe a fiatalok igényeit a város vezetői. Azt is megkérdeztük, mit gondolnak a fiatalok, hogy az iskolai diákönkormányzatnál mennyire tudják, mit szeretnének a diákok. A középiskolások 12 százaléka szerint teljes mértékben, további 56 százalékuk szerint nagyrészt ismerik a DÖK-nél, a tanulók igényeit.

A lokálpatriotizmus témakörén belül a megkérdezettek 76 százaléka nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél egy kicsit kevesebben (74 százalék) szégyelltek valamit a településen. A büszkeség tárgyai alapvetően a város történelmi múltjára, a várra és a szépségére fókuszálnak, míg a középiskolások leginkább a roma etnikumot, az utcai koszt, szemetet és a lepusztult településrészeket szégyellik. A fejlődés és a látványos eredmények ellenére a tanulók megosztottak abban a kérdésben, hogy a jövőben szeretnének-e Veszprémbe lakni, élni. A kijelentéssel való egyetértés mértéke százfokú skálán 40 pont, ami a városban tanuló összes középiskolást nézve egy kicsit elutasítást jelent. A pontszám az alábbi százalékos megoszlást takarja: egyáltalán nem akar a városban lakni a fiatalok 31 százaléka, inkább nem akar 28 százalékuk, inkább szeretne itt lakni 31 százalékuk, s mindössze 10 százaléknál fiatal ragaszkodik a városhoz. A jelenleg is itt lakó fiatalok 70 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem nagyon kíván a települést változtatni, itt élne a jövőben is - legalábbis egy ideig. A bejárós és a kollégista tanulókat ugyanakkor nem sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán minden harmadik kollégista, s minden ötödik bejárós diák tervezi, hogy a jövőben beköltözne Veszprémbe.

Mindezekkel együtt a megkérdezett fiatalok abszolút többsége, 52 százaléka inkább fejlődőnek látja Veszprémet, mint hanyatlónak, ez utóbbit csak 6 százalékuk állította. Egyharmaduk sem fejlődőnek, sem hanyatlónak nem véli a várost, míg 10 százalék nem tudta ezt eldönteni.

A kutatás során azt is tudakoltuk egy nyitott kérdés segítségével, hogy a tanulók szerint mik a legfontosabb ifjúsági problémák a városban. Erre a kérdésre a diákok 40 százaléka nem tudott válaszolni, nem érezte magát kompetensnek. Akik válaszoltak, azok elsősorban a szórakozó helyek hiányát jelölték meg, másodsorban a kábítószer jelenlétét város

ifjúsági korosztályában.

A diákok fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik, 26 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 33 százalékuk, a magány érzetével 32 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden negyedik tanuló küzd több-kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 14 százalékuknál jelentkezik. A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a teljesen képzetlen és a diplomás szülők gyermekei, valamint a jeles tanulók. A tanulók problémáikkal több segítő intézményhez is fordulhatnak a városban. Ennek ellenére igen alacsony (4 százalék) azok aránya, akik igénybe veszik az intézményes segítő hálózat szolgáltatásait. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy mivel a középiskolás korosztály lélekszáma 6 ezer fő, a néhány százalékos említési arány is több száz tanulót jelent a városban. Ha a fiatalok nem nagyon használják a humánszolgáltató intézményeket, joggal tehető fel a kérdés, hogy a felmerülő problémáikat kivel osztják meg, kihez fordulnak segítségért elsősorban. A kérdőívben erre is igyekeztünk választ keresni. A középiskolásoknak szerencsére a legfontosabb segítői hátterük a szüleik, a legtöbb problémával hozzájuk fordulnának. Anyagi problémával 91, életvezetési gondokkal 64, tanulmányi nehézségekkel 54 százalékuk elsősorban őket keresné meg. Szerelmi problémára elsősorban a baráti körben keresnének válaszokat, 83 százalékuk kortársaival osztja meg e gondjait. A diákjogi problémák tekintetében megosztottabbak, egyharmaduk a barátokhoz, 41 százalékuk a tanáraikhoz fordulna. E problémával csupán 21 százalékuk fordulna a szülőkhöz, s ez az a problémacsoport, aminek megoldásában szerepet szánának néhányan a segítő szervezeteknek is.

A veszprémi tanulók többségének, 62 százalékának nincs határozott példaképe. Akinek van, többségében felnőtt korában, a családi mintát követve a szülőket jelölte meg, mint olyan valakit, akihez hasonlítani szeretne. Szintén sokan szeretnének hasonlítani valamilyen más családtagjukhoz, rokonukhoz (nagybácsi, nagynéni, nagyszülő, idősebb testvér). A rangsorban a harmadik helyre szorultak a zenészek, színészek és a sportolók.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történik, ami megváltoztatja vagy jelentősen befolyásolja további életét. A fiataloknak felsoroltunk 10 eseményt, ami jelentősnek, egyesek fordulópontnak mondhatók az életükben. Arra kértük őket, mondják meg, vajon hány éves korukban fognak ezek az események bekövetkezni. Ezek az események három, jól elhatárolható életszakaszhoz kötődnek. Az első 17 éves korig tart, és domináns elemei a szórakozás, valamint az élet első tapasztalatai (együtt járás, szexuális tapasztalatok). A második 23 éves korig tart, itt már komolyabb témák kerülnek elő (első szakmai végzettség, tanulmányok befejezése, első munkahely). 23 éves kor felett pedig már a „felnőtt” témák következnek: különköltözés, állás, házasság. Ezek az események viszonylag logikus sorrendben követik egymást, az első párkapcsolattól a gyermekvállalásig, nagyjából egy évtizedet fogva át.

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a veszprémi tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, sőt 24 százalékuk egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek.

A tanulók többsége fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi hátteret és az gazdagságot, mint a szabadidőt, a diákok közel kétharmada, ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett veszprémi diákok 74 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. Végezetül, ha választaniuk kellene, hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, 60 százalék inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb települést választaná, míg a tanulók 40 százaléka a modern nagyváros mellett döntene annak minden előnyével és hátrányával együtt.

A klaszteranalízis során pontosítani lehetett azon tanulók körét, akik a jövőre vonatkozó tervüket tekintve inkább karrier orientáltak (39 százalék), illetve azokat, akik

inkább családközpontúnak minősíthetők (61 százalék). A legtöbb karrier orientált gyerek a gimnáziumokban (45 százalék) és veszprémi lakosú tanulók között (49 százalék) van. Ugyanakkor intő jel, hogy a karrier orientált diákok körében már most intenzívebb egészségkárosítási szokás mérhető, mint a családközpontú tanulóknál.

Arra is vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, élővizek, talaj) tekintve Veszprém vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag. Az értékelhető választ adó diákok közül a relatív többség úgy nyilatkozott, hogy szerintük a veszprémi helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést. Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy a levegő és az élővizek szennyezettsége és a zajártalom tekintetében Veszprém jobb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint), míg a többi területen az országos átlaggal megegyező a helyzet a városban.

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek. A tanulók átlagos havi kiadása 15.200 Ft. Ettől kevesebbet költenek a gimnazisták (kb. 9.200 Ft/hó), s jóval többet a saját jövedelemmel is gazdálkodó szakiskolások (26.600 Ft).

Veszprémben az adatfelvétel idején 1888 gimnazista tanult, akik kb. közvetlenül 17,4 millió forint fölött rendelkeznek havonta, 2901 fő szakközépiskolás, akik 42,9 milliót költhetnek havonta, s 1277 fő szakiskolás, szakmunkástanuló, akik 34 millió forintból gazdálkodnak. Ez azt jelenti, hogy a Veszprémben tanuló középiskolás tanulók havonta közel 100 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent a városban. Ebben természetesen számos olyan költség is benne van (pl. utazás-bérlet, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terhelheti, hiszen a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem a szüleik pénzét is. Ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák a korosztályt.

A veszprémi tanulók a havi kiadásuk 27 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 4059 forint/hó), 19 százaléka megy el étel-miszerre, s további 17 százalék jut a szórakozásra (kb. 2657 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 81 százaléka költ, étel-miszerre, szépségápolásra a kérdezettek 66-67 százaléka, ruhára, könyvekre, újságokra 57-58 százaléka. A tanulók fele áldoz rendszeresen kazettára, CD-re, költ élvezeti cikkekre, s kevesebb, mint 32 százalék azok aránya, akik sportra költenek.

Ha összesítjük a tanulók kiadásait, megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves összköltése. A Veszprémben tanuló középiskolás diákok - durva becsléssel - 1.1 milliárd forintot költenek el egy évben. A legtöbb pénz (kb. 295 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. 160 millió forintnál többet költenek a tanulók egy évben szórakozásra, étel-miszeripari termékek és élvezeti cikkek vásárlására is.

Az utóbbi évtizedben zajló folyamat a felnőtt lakosság és a tanulók értékrendjének átalakulása. Emögött, illetve ezzel párhuzamosan a kilencvenes évek végére megindult a generációs korszakváltás folyamata is, azok a tanulók, akik a kilencvenes évek elején kezdtek iskolai pályafutásukat, már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak. A piacutató szakemberek szóhasználatával Y-generációnak jelölt korosztály nemcsak fogyasztói szokásaiban más, hanem az új technikai eszközökhöz való viszonyulásaiban és életmódjában is eltér szüleitől. Ez a megváltozott szemlélet szükséges előfeltétele az információs társadalom kiépülésének.

A megkérdezett diákok 48 százalékának van saját tévéje, további 13 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta. Saját vagy testvérével közösen használt

számítógéppel a megkérdezett diákok 47 százaléka rendelkezik Veszprémben, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a diákok fele (!) birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett középiskolások 37 százalékának van saját e-mail címe, s az e-mail címmel rendelkező tanuló 43 százaléka legalább heti rendszerességgel használja is (a saját e-mail címmel rendelkezők 10 százaléka minden nap, további egyharmada minden héten küld vagy fogad e-mailt). A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók harmadának önálló bankkártyája is van.